

Kazimiera Juszka

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

ORCID: 0000-0002-8466-1716

kazimiera.juszka@up.krakow.pl

Kryminalistyczne aspekty wykrywania sprawców przestępstw gospodarczych

Ważnym czynnikiem ochrony prowadzenia działalności gospodarczej jest ciągle podejmowanie działań organów procesowych prowadzących postępowania karne w celu wykrycia sprawców przestępstw gospodarczych. W przepisach prawnych, doktrynie i w orzecznictwie nie ukształtowała się jednolita definicja przestępstwa gospodarczego. Powodem tego jest m.in. ciągły rozwój przestępstw gospodarczych i ich skomplikowany charakter¹. Słusznie wskazuje Leszek Wilk, że bezprawne, zabronione, zawinione i społecznie szkodliwe czyny uczestników tak rozumianego obrotu gospodarczego, gdzie co najmniej jeden z ich uczestników jest podmiotem profesjonalnym, należy rozumieć jako przestępstwo gospodarcze². Obejmują one w swoim zakresie wszelkie czynności skierowane przeciwko prawidłowym zasadom funkcjonowania gospodarki. Czynnościami tymi są zarówno drobne nadużycia, jak i działalność zorganizowanych grup przestępczych. Do najpopularniejszych rodzajów przestępstw gospodarczych zaliczamy pranie pieniędzy, oszustwa księgowo, korupcję, zmowy przetargowe i cyberprzestępstwa³.

Tadeusz Hanausek określił podstawowe czynniki kształtujące proces wykrywania sprawców przestępstw i podkreślił, że ich przebieg, aby był potencjalnie efektywny, powinien być uzależniony od:

¹ S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009, s. 51, cyt. za: C. Martysz, K. Walczak, *Zarys problematyki przeciwdziałania przestępstwom gospodarczym i ich wykrywania*, Warszawa 2018, s. 2, <https://cor.sgh.waw.pl/bitstream/handle/20.500.12182/885/Martysz%2C%20Walczak%20-%20przestepstwa20gospodarcze.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (data dostępu: 18.10.2022).

² L. Wilk, *Przestępczość gospodarcza – pojęcie, przyczyny, sprawy*, „Edukacja Prawnicza” 2012, nr 10, s. 14–15.

³ C. Martysz, K. Walczak, op. cit., s. 2; A. Prokopowicz, *Charakterystyka cyberprzestępczości – zagadnienia wybrane*, [w:] K. Maciąg, M. Maciąg (red.), *Kryminalistyka i kryminologia – najnowsze doniesienia*, Lublin 2019, s. 156–167.

- ustalenia w ramach planowania procesu wykrywczego pewnej sekwencji działań, która następnie jest przestrzegana w toku realizacji tego procesu,
- maksymalnej jakości tych działań, nasilenia i treści strumienia informacyjnego stymulującego proces wykrywczy jako całość, a także poszczególne jego segmenty czy etapy,
- zespołu obiektywnych okoliczności dotyczących zdarzenia, którego sprawca ma być wykryty w wyniku danego procesu wykrywczego, a także rodzaju tego zdarzenia i niekiedy właściwości jego sprawcy⁴.

Celem artykułu jest analiza kryminalistycznych aspektów wykrywania sprawców przestępstw gospodarczych z punktu widzenia czynności organów prowadzących postępowanie karne. Przedmiotowa prezentacja zostanie przedstawiona za pomocą czynników wpływających na efektywność prowadzenia postępowań karnych w celu wykrycia sprawców przestępstw gospodarczych, tj. wersji kryminalistycznej oraz oględzin w wykrywaniu sprawców przestępstw gospodarczych. Niniejsze czynniki należy rozumieć jako każdą aktywność organów postępowania w przedmiocie wykrycia sprawców przestępstw gospodarczych, mającą wpływ na efektywność dalszego prowadzenia postępowania karnego oraz kształt prawomocnego wyroku.

Powyższe ujęcie definicyjne, przedstawiające specyfikę przestępstw gospodarczych, stanowi punkt wyjścia do analizy wersji kryminalistycznej oraz oględzin w wykrywaniu przestępstw gospodarczych, których celem jest ujawnianie i zabezpieczanie śladów kryminalistycznych. Należy zwrócić uwagę na niezbędną nieustanną tworzenia i weryfikowania wersji kryminalistycznych, a także nietracenie z punktu widzenia (również przy wykrywaniu przestępstw gospodarczych), że od prawidłowego wykonania tych oględzin zależy wykrycie sprawcy przestępstwa i dalszy tok postępowania karnego.

Prezentację czynników należy rozpocząć od wersji kryminalistycznej. Przedmiotem wersji jest zawsze element nieznaną organowi ścigania albo najmniej mu znany. W wykrywaniu przestępstw gospodarczych elementem tym jest sprawca przestępstwa⁵. Przyjęto jednak, że nawet wówczas, gdy osoba sprawcy jest znana, to jednak mogą być słabo znane inne elementy, jak poszczególne fragmenty zdarzenia, okoliczności, a zwłaszcza mechanizm jego powstania⁶.

Wielowątkowy charakter przestępstw gospodarczych zwraca szczególną uwagę na niezbędną przestrzegania zasad budowy wersji kryminalistycznej. W tej perspektywie kluczowymi zasadami są: zasada wielości wersji, zasada

---

⁴ T. Hanausek, *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, cz. II, Warszawa 1987, s. 95; idem, *Zarys taktyki kryminalistycznej*, Warszawa 1994, s. 101–102.

⁵ K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna*, Kraków 1997, s. 12.

⁶ Ibidem, s. 12–13; eadem, *Wersja kryminalistyczna w ściganiu przestępczości ubezpieczeniowej*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Przestępczość ubezpieczeniowa. Materiały z polsko-ukraińskiej konferencji, Lwów, 20–22 kwietnia 2005 r.*, Kraków 2005, s. 155–156.

mocnych podstaw budowy wersji, zasada prostoty założenia wersji oraz zasada wyboru czasu budowy wersji kryminalistycznej. Zasada wielości wersji wyrażona jest w alternatywnym charakterze wersji, co oznacza, że każda wersja zakłada jedną z wielu możliwości przebiegu określonych faktów czy zdarzeń. Wynika stąd postulat, aby w każdej sprawie tworzyć kilka wersji i kolejno je sprawdzać.

Pozostawanie tylko przy jednej wersji bardzo często wpędza tworzącego ją człowieka w ślepy zaułek, w którym powtarza się te same prowadzące do nikąd czynności⁷. Cytowany już wcześniej T. Hanausek specyfikę zasady wielości wersji wyjaśnia trzema względami: pierwszy wynika z zasady prawdy obiektywnej i wyraża się w konieczności jej ustalenia, co nie może nastąpić w wyniku tylko jednej próby, czy tylko na jednej drodze; drugi łączy się z zasadą bezstronności, która nakazuje na każdą sprawę spojrzeć z różnych punktów widzenia; trzeci wynika stąd, że w życiu nie zawsze jedna przyczyna wywołuje tylko jeden skutek, zaś skutek nie zawsze ma tylko jedną przyczynę. Wszystkie te względy sprawiają, że konieczne jest zawsze tworzenie wielu wersji kryminalistycznych. Wielokierunkowość spojrzenia na daną sprawę karną nie wyczerpuje się jednak tylko i wyłącznie w konieczności budowy wielu wersji, lecz łączy się z tworzeniem w obrębie wersji ogólnych także wersji cząstkowych oraz różnych wariantów wersji, tak ogólnych, jak i cząstkowych⁸.

Zasada mocnych podstaw budowy wersji to wymaganie odnoszące się do danych (czy informacji) stanowiących podstawy wersji. W tym ujęciu podstawy te są „mocne” wówczas, gdy, po pierwsze, informacji jest wiele; po drugie, informacje pochodzą z różnych źródeł, co eliminuje niebezpieczeństwo powielenia tej samej informacji czyli wystąpienia tzw. echa informacyjnego; po trzecie, informacje mają dobrą jakość, tzn. są albo pewne, albo bardzo prawdopodobne⁹.

Podniesione „echo informacyjne” ma miejsce wówczas, gdy np. osoba A, która zetknęła się z faktami będącymi przedmiotem wersji, przekazała informację o tych faktach osobom B, C i D. Następnie organ tworzący wersję korzysta ze wszystkich informacji, tj. pochodzących od osób A, B, C i D, nie zdając sobie sprawy, że korzysta w gruncie rzeczy z informacji od osoby A, która to informacja jedynie jest powielona przez osoby B, C i D. Dlatego tworząc wersję, należy starannie badać źródła informacyjne, aby uniknąć owego „echa”.

⁷ T. Hanausek, *Kryminalistyka. Poradnik detektywa*, Katowice 1993, s. 66; idem, *Zarys taktyki...*, s. 58–61; K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 54, 111; eadem, *Wpływ budowy wersji kryminalistycznej na wykrywalność sprawców przestępstw*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Rozprawy z Jaiłowcowej Góry. Materiały z III Zjazdu Katedr Kryminalistyki, Dobrezyce, 11–13 czerwca 2003 r.*, Kraków 2003, s. 143.

⁸ T. Hanausek, *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, t. IV, maszynopis, 1991, s. 67, cyt. za: K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 114.

⁹ K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 54, 111–113; T. Hanausek, [w:] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Katowice 1980, s. 69, cyt. za: K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 113.

Należy dbać o dobrą jakość informacji, a więc o ich wiarygodność, wzajemną spójność i pełność¹⁰.

Do wskazanych wymagań zasady mocnych podstaw budowy wersji należy dodać jeszcze jedno, mianowicie „wymaganie sprawdzalności” informacji. Informacje mogą być na pierwszy rzut oka pewne, pochodzące z różnych źródeł, a jednak niedające się sprawdzić. Podstawa zaś budowy wersji wówczas będzie pewna, gdy może zostać sprawdzona¹¹.

Zasada prostoty założenia wersji oznacza postulat zachowania pewnej równowagi między założeniem przyjmującym prostotę i neutralność hipotetycznie przyjmowanych sytuacji i związków a założeniem uwzględniającym atypowość i zaprzeczenie prostoty tych sytuacji i związków. Często również bywa i tak, że to, co ze stanowiska *ex ante* wydaje się atypowe i wręcz nieprawdopodobne, później ze stanowiska *ex post* okazuje się proste. Przyjmowanie prostoty przy budowie założenia wersji powinno być regułą, w której z góry i świadomie zakłada się możliwość występowania pewnych wyjątków od tej reguły¹².

Warto dodać, że realizacja postulatu wielości wersji może pozwolić na uwzględnienie w budowie kilku wersji zarówno postulatu prostoty, jak i odchylenia od typowości i naturalności sytuacji, której dotyczą tworzone wersje¹³. Przy budowie wersji, a szczególnie w wyborze czasu tej budowy, ściągają się ze sobą dwie przeciwstawne dyrektywy, mianowicie szybkość działania i opieranie ustaleń kryminalistycznych na pełnych i prawdziwych materiałach¹⁴.

Jeżeli mówimy o granicach czasowych budowy wersji, należy uwzględnić czynniki wpływające na możliwość, względnie konieczność przyśpieszenia bądź opóźnienia procesu budowy wersji. Wśród nich można wymienić: 1) czas pomiędzy zdarzeniem a pierwszą reakcją organów ścigania na to zdarzenie; 2) zasób posiadanego materiału informacyjnego; 3) ciężar gatunkowy sprawy. Podstawowym czynnikiem wpływającym na chwilę rozpoczęcia budowy wersji jest zasób posiadanego materiału informacyjnego¹⁵. Drugim czynnikiem jest

¹⁰ T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 2000, s. 93.

¹¹ K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 113; eadem, *Wpływ budowy...*, s. 145–147; E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Warszawa 2020, s. 154–157.

¹² T. Hanausek, *Zarys taktyki...*, s. 57–58; K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 111, 113; T. Hanausek, *Zarys kryminalistycznej teorii...*, maszynopis, s. 67, cyt. za: K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 113; K. Juszka, *Jakość oględzin kryminalistycznych w wybranych publikacjach Józefa Gurgula*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Iure et facto. Księga Jubileuszowa ofiarowana Doktorowi Józefowi Gurgulowi*, Kraków 2006, s. 50–51; E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, op. cit., s. 155–157.

¹³ K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 113.

¹⁴ T. Hanausek, [w:] S. Adamczak, T. Hanausek, J. Jarosz, *Kryminalistyka*, cz. 1, Kraków 1971, s. 19, 38, cyt. za: K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 99–100.

¹⁵ K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna...*, s. 100–104; K. Juszka, K. Juszka, *Czas budowy wersji kryminalistycznej w postępowaniach w sprawach przestępstw przeciwko dokumentom*, [w:] D. Zienkiewicz (red.), *Wokół kryminalistyki. Nauka i praktyka. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Widle*, Toruń 2021, s. 205–212.

przeprowadzanie oględzin w celu wykrycia sprawców przestępstw gospodarczych. Jak wcześniej wskazano, należy uznać, że oględziny w celu wykrycia sprawców przestępstw gospodarczych mają skomplikowany charakter w rozumieniu § 44 wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów¹⁶, w którego treści znajduje się odwołanie do procedury postępowania Policji podczas organizowania i przeprowadzania oględzin miejsca przestępstwa z dnia 7 sierpnia 2001 r.¹⁷ oraz metodyki prowadzenia oględzin miejsc przestępstw o charakterze terrorystycznym i katastrof oraz identyfikacji ciał ofiar¹⁸.

Przechodząc do dalszej analizy czynnika oględzin w wykrywaniu sprawców przestępstw gospodarczych, należy podkreślić, że zwalczanie przestępczości gospodarczej obejmuje cztery następujące kierunki i fazy działań: 1) rozpoznanie form, sposobów i okoliczności popełniania przestępstw gospodarczych oraz czynników oraz okoliczności kryminogennych a także środowisk związanych z tą przestępczością; 2) zapobieganie przestępczości i konkretnym przestępstwom; 3) ściganie przestępstw; 4) prognozowanie¹⁹.

Metodyka oględzin miejsca popełnienia przestępstwa gospodarczego przyjmuje z jednej strony aktualność wypracowanych przez kryminalistykę sposobów, metod i środków prowadzenia tej czynności, z drugiej zwraca uwagę na wybór tych, które uwzględniają rozmiar zdarzenia, jego skutki oraz liczbę prowadzonych w związku z tym badań. Zadaniem kierującego tą najważniejszą czynnością na miejscu zdarzenia jest sprawne prowadzenie oraz koordynowanie działań w sposób profesjonalny. Niemniej, jak wskazuje praktyka, poprawy wymaga współdziałanie organów procesowych z organami prowadzącymi czynności operacyjno-rozpoznawcze w toku postępowania. Przy przeprowadzaniu oględzin w sprawach gospodarczych istotna jest organizacja działań na miejscu zdarzenia związanych w szczególności z wymianą informacji z innymi organami, a także prowadzeniem czynności dochodzeniowo-śledczych²⁰.

---

¹⁶ Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP, poz. 59 z późn. zm.).

¹⁷ Procedury postępowania Policji podczas organizowania i przeprowadzania oględzin miejsca przestępstwa, stanowiące załącznik do pisma Komendanta Głównego Policji Ad-1078/2001 z dnia 7 sierpnia 2001 r.

¹⁸ *Metodyka oględzin miejsc przestępstw o charakterze terrorystycznym i katastrof*, Warszawa 2019, <https://policja.pl/download/1/322327/Metodykaogledzinmiejsceprzestepstwochoarakterzeterorystycznymikatastrof.pdf> (data dostępu: 18.10.2022).

¹⁹ H. Kolecki, *Policyjno-kryminalistyczna problematyka współczesnej przestępczości ekonomiczno-finansowej w Polsce*, Poznań 1992, s. 6–7.

²⁰ Por. *Metodyka oględzin...*; M. Pękała, *Projekt standardów postępowania dla kierujących oględzinami miejsca zdarzenia*, „Biuletyn Informacyjny CL KGP” 2000, nr 113, cyt. za: J. Gurgul, *Osobowe aspekty oględzin szczególnie miejsca i zwłok*, [w:] M. Lisiecki, M. Zajder (red.), *Procesowo-kryminalistyczne czynności dowodowe*, Szczytno 2003, s. 63; K. Juszka, *Stan jakości czynności*

Specyfika niniejszych oględzin wynika zarówno z aktów prawnych, jak również z zaleceń taktyki kryminalistycznej. Przedmiotowa specyfika przykładowo jest przedstawiona przy opisie działań organów postępowania dotyczących cyberprzestępczości. Oględziny w cyberprzestrzeni są czynnością procesowo-kryminalistyczną²¹, polegającą na ujawnianiu śladów cyfrowych, ich wykryciu i zabezpieczeniu w celu uzyskania informacji w postaci elektronicznej, prowadzących do uzyskania środków dowodowych o sprawcy zdarzenia²². Słusznie podkreślono w doktrynie, że miejscem popełnienia przestępstw w cyberprzestrzeni stanowi pamięć komputera²³. Analiza aktów prawnych obejmuje przywołane wcześniej wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r.

---

kryminalistycznych, [w:] R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej, Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Zdzisława Kegla*, Wrocław 2005, s. 255–265.

²¹ K. Juszka, *Analiza wpływu oględzin kryminalistycznych na wykrywalność sprawców zabójstw*, Kraków 2013, s. 12–14; eadem, *Jakość czynności kryminalistycznych*, Lublin 2007, s. 21; E. Gruza, M. Goc, J. Moszczynski, op. cit., s. 255–257; K. Juszka, *Jakość oględzin kryminalistycznych...*, s. 49; eadem, *Zasady dokumentacji oględzin*, „Przegląd Policyjny” 2009, nr 4, s. 47–56; eadem, *Wybrane problemy oględzin i wykrywania sprawców zabójstw*, [w:] S. Pikulski, M. Romańczuk-Gracka, B. Orłowska-Zielińska (red.), *Tożsamość prawa karnego*, Olsztyn 2011, s. 612–617; eadem, *Efektywność oględzin na podstawie studium przypadku*, [w:] I. Sepiolo (red.), *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, Warszawa 2012, s. 385–388; eadem, *Skanowanie 3D w realizacji zasad efektywnego przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw*, [w:] E. Gruza (red.), *Oblicza współczesnej kryminalistyki. Księga jubileuszowa Profesora Huberta Koleckiego*, Warszawa, 2013, s. 117–122; eadem, *Problematyka potrzeby przeprowadzenia oględzin a postulat maksymalnej określoności przepisu*, [w:] I. Sepiolo (red.), *Nullum crimen sine lege*, Warszawa 2013, s. 384–390; eadem, *Zmiany w kształcie oględzin procesowo-kryminalistycznych w sprawach zabójstw w propozycjach własnych reformy prawa karnego*, [w:] I. Sepiolo-Jankowska (red.), *Reforma prawa karnego. Księga po Zjeździe Młodych Karnistów*, Warszawa 2014, s. 517–523; K. Juszka, K. Juszka, *Doktrynalne podstawy sposobu przeprowadzenia oględzin w sprawach o zabójstwo*, [w:] S. Pikulski, W. Cieślak, M. Romańczuk-Gracka (red.), *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo*, Olsztyn 2015, s. 535–549; K. Juszka, *Propozycje kierunków zmian w przeprowadzaniu oględzin w sprawach zabójstw*, [w:] J. Kasprzak, W. Cieślak, I. Nowicka (red.), *Meandry prawa karnego i kryminalistyki. Księga jubileuszowa prof. zw. dra hab. Stanisława Pikulskiego*, Szczytno 2015, s. 529–536; K. Juszka, K. Juszka, *Oględziny w wykrywaniu sprawców zabójstw orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych*, „Przegląd Policyjny” 2015, nr 2, s. 77–83; K. Juszka, K. Juszka, *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw w Polsce*, „Archiwum Medycyny Sądowej” 2015, nr 65(4), s. 214–224; K. Juszka, E. Żywucka-Kozłowska, K. Juszka, *Przełamanie bezpieczeństwa w przeprowadzaniu oględzin w sprawach zabójstw*, „Zeszyty Naukowe Collegium Balticum Szczecińskiej Szkoły Wyższej” 2016, s. 68–76; K. Juszka, K. Juszka, *Nieprzestrzeganie taktyki przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw skutkujące wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania karnego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, nr 40, s. 137–147; K. Juszka, K. Juszka, *Analiza przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw jako metoda badawcza wykonywania czynności kryminalistycznych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 47, s. 69–82; K. Juszka, *Czynniki ochrony praw człowieka w przeprowadzaniu oględzin w sprawach zabójstw*, „Gubernaculum et Administratio” 2021, nr 2, s. 91–103.

²² K. Juszka, K. Juszka, *Specyfika oględzin w cyberprzestrzeni*, [w:] W. Kasprzak, I.A. Jaroszewska, A. Opalska (red.), *Cybercrimes*, Szczecin 2016, s. 55.

²³ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, *Kryminalistyka. Zarys systemu*, Warszawa 2015, s. 159.

W nawiązaniu do wskazanych wytycznych ważne dla prowadzonego postępowania karnego są wyniki pierwszych czynności wykonanych przez Policję, które mają na celu zabezpieczenie dowodów cyfrowych w sprawie oraz sprzętu komputerowego. Należy podkreślić, że błędy popełnione w tym czasie mogą zaprzepaścić jakiegokolwiek szanse na wykrycie sprawcy.

Niezwykle istotną czynnością dowodową jest właściwe przesłuchanie pokrzywdzonych i świadków (szczególnie tych, którzy na co dzień są użytkownikami komputerów będących np. przedmiotem przestępstwa), jak i zabezpieczenie komputerów do badań. Ważne jest też, aby – przyjmując zawiadomienie o przestępstwie, kiedy istnieje taka potrzeba – nie zapomnieć o uzyskaniu stosownego wniosku o ściganie sprawcy.

Przy wykonywaniu czynności procesowych w sprawach dotyczących ujawniania i zabezpieczania dowodów dotyczących cyberprzestępczości, w odniesieniu do § 69 przywołanych uprzednio wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r., należy zwrócić szczególną uwagę na kilka zasad:

1) jeśli istnieje taka możliwość, czynności zabezpieczenia dowodów cyfrowych należy wykonywać przy pomocy biegłego lub osoby posiadającej wiedzę specjalistyczną w tym zakresie;

2) w celu ujawnienia i zabezpieczenia śladów działania sprawcy (w tym danych mogących doprowadzić do jego identyfikacji) należy właściwie zabezpieczyć komputer. Gdy komputer jest wyłączony nie zaleca się uruchamiania komputera w celu dokonania jego oględzin lub przeszukań, gdyż uruchomienie to może w określonych przypadkach doprowadzić do zatarcia śladów; uruchomiony komputer zaleca się wyłączyć poprzez odcięcie zasilania (niekiedy przeprowadzenie procedury wylogowania z systemu może doprowadzić do utraty istotnych śladów działania sprawcy); oprócz sporządzenia dokumentacji procesowej, należy zwrócić uwagę na konieczność prawidłowego zabezpieczenia komputera pod względem technicznym, w sposób uniemożliwiający dostęp do niego osobom nieuprawnionym (wykluczając przy tym późniejsze potencjalne podejrzenie dokonania nieuprawnionej ingerencji już po zabezpieczeniu komputera przez Policję);

3) w przypadku posiadania przez świadka innych dowodów popełnienia przestępstw (zrzuty pulpitu, zapisane treści korespondencji mailowej itp.) należy dokonać ich zabezpieczenia;

4) w zależności od okoliczności ujawnionych w toku realizacji powyższych czynności, o ile uzasadnia to specyfika konkretnego przypadku, podjąć właściwe działania zmierzające do ustalenia sieciowych śladów działania sprawcy (zwrócenie się do operatorów telekomunikacyjnych, dostawców internetowych itp.);

5) po formalnym wszczęciu postępowania przygotowawczego za pośrednictwem właściwej prokuratury zwrócić się do właściwych podmiotów o prze-

kazanie danych wskazanych w punkcie 3, a po ich uzyskaniu, w zależności od ustaleń, podjąć dalsze czynności²⁴.

Podsumowując, należy stwierdzić, co także podkreśla Hubert Kołecki, że do zakresu kryminalistyki należy także problematyka taktyki popełniania przestępstw gospodarczych, taktyki zwalczania przestępstw gospodarczych, środków technicznych stosowanych przez sprawców przy popełnianiu przestępstw gospodarczych, metodyki popełniania przestępstw gospodarczych i metodyki zwalczania przestępstw gospodarczych²⁵. Przedstawiona w niniejszym artykule wersja kryminalistyczna oraz oględziny w wykrywaniu sprawców przestępstw gospodarczych stanowią ważne kryminalistyczne aspekty wykrywania sprawców przestępstw gospodarczych. Nieprawidłowe przeprowadzenie oględzin pod względem taktycznym i procesowym, a także nieprzestrzeganie zasad budowy wersji kryminalistycznych bezpośrednio wpływa na trudności dowodowe mogące uniemożliwić wykrycie sprawcy tytułowych przestępstw w toku postępowania karnego. W konsekwencji, także ze względu na ramy niniejszego artykułu, należało przeanalizować przedmiotowe czynniki tylko w zakresie tytułowej problematyki wykrywania sprawców przestępstw gospodarczych, uwzględniając znaczenie wersji kryminalistycznej w procesie wykryczym, metodykę oględzin miejsca popełnienia tej grupy przestępstw oraz specyfikę przestępstw gospodarczych. Doniosłość tytułowej problematyki stanowi podstawę do kontynuowania debaty nad przestrzeganiem taktyki kryminalistycznej w postępowaniu karnym i jej rozwoju.

Wykaz literatury

- Gruza E., Goc M., Moszczyński J., *Kryminalistyka czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Gurgul J., *Osobowe aspekty oględzin szczególnie miejsca i zwłok*, [w:] M. Lisiecki, M. Zajder (red.), *Procesowo-kryminalistyczne czynności dowodowe*, Wyd. WSPol, Szczytno 2003.
- Hanausek T., *Kryminalistyka. Poradnik detektywa*, Biuro Wydawnictw Prawniczych P.U.P. „POLBOD” sp. z o.o., Katowice 1993.
- Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Zakamycze, Kraków 2000.
- Hanausek T., *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, cz. II, Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW, Warszawa 1987.
- Hanausek T., *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, t. IV, maszynopis, 1991.
- Hanausek T., *Zarys taktyki kryminalistycznej*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1994.

²⁴ *Przestępczość gospodarcza*, stanowisko Biura Służby Kryminalnej KGP, <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/6062,Przestepczosc-gospodarcza-stanowisko-Biura-Sluzby-Kryminalnej-KGP.html> (data dostępu: 18.10.2022).

²⁵ H. Kołecki, *Pilne zadania badawcze z zakresu kryminalistycznej problematyki współczesnej zorganizowanej przestępczości gospodarczej w Polsce*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Rozprawy z Jaitowcowej Góry...*, s. 48.

- Hanausek T., Adameczak S., Hanausek T., Jarosz J., *Kryminalistyka*, cz. 1, Wyd. UJ, Kraków 1971.
- Juszka K., *Analiza wpływu oględzin kryminalistycznych na wykrywalność sprawców zabójstw*, Wyd. UJ, Kraków 2013.
- Juszka K., *Czynniki ochrony praw człowieka w przeprowadzaniu oględzin w sprawach zabójstw*, „Gubernaculum et Administratio” 2021, nr 2.
- Juszka K., *Efektywność oględzin na podstawie studium przypadku*, [w:] I. Sepiolo (red.), *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Juszka K., *Jakość czynności kryminalistycznych*, Oficyna Wydawnicza Verba, Lublin 2007.
- Juszka K., *Jakość oględzin kryminalistycznych w wybranych publikacjach Józefa Gurgula*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Iure et facto. Księga Jubileuszowa ofiarowana Doktorowi Józefowi Gurgulowi*, Wyd. Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2006.
- Juszka K., *Problematyka potrzeby przeprowadzenia oględzin a postulat maksymalnej określoności przepisu*, [w:] I. Sepiolo (red.), *Nullum crimen sine lege*, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Juszka K., *Propozycje kierunków zmian w przeprowadzaniu oględzin w sprawach zabójstw*, [w:] J. Kasprzak, W. Cieślak, I. Nowicka (red.), *Meandry prawa karnego i kryminalistyki. Księga jubileuszowa prof. zw. dra hab. Stanisława Pikulskiego*, Wyd. WSPol, Szczytno 2015.
- Juszka K., *Skanowanie 3D w realizacji zasad efektywnego przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw*, [w:] E. Gruza (red.), *Oblicza współczesnej kryminalistyki. Księga jubileuszowa Profesora Huberta Koleckiego*, Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji UW, Warszawa 2013.
- Juszka K., *Stan jakości czynności kryminalistycznych*, [w:] R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej, Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Zdzisława Kegla*, Drukarnia UW, Wrocław 2005.
- Juszka K., *Wersja kryminalistyczna w ściganiu przestępczości ubezpieczeniowej*, [w:] J. Wójcikiewicz, (red.), *Przestępczość ubezpieczeniowa. Materiały z polsko-ukraińskiej konferencji, Lwów 20-22 kwietnia 2005 r.*, Wyd. Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2005.
- Juszka K., *Wersja kryminalistyczna*, Zakamycze, Kraków 1997.
- Juszka K., *Wpływ budowy wersji kryminalistycznej na wykrywalność sprawców przestępstw*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Rozprawy z Jałowieckiej Góry. Materiały z III Zjazdu Katedr Kryminalistyki, Dobczyce, 11–13 czerwca 2003 r.*, Wyd. Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2003.
- Juszka K., *Wybrane problemy oględzin i wykrywania sprawców zabójstw*, [w:] S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka, B. Orłowska-Zielińska (red.), *Tożsamość prawa karnego*, ElSet, Olsztyn 2011.
- Juszka K., *Zasady dokumentacji oględzin*, „Przegląd Policyjny” 2009, nr 4.
- Juszka K., *Zmiany w kształcie oględzin procesowo-kryminalistycznych w sprawach zabójstw w propozycjach własnych reformy prawa karnego*, [w:] I. Sepiolo-Jankowska (red.), *Reforma prawa karnego. Księga po Zjeździe Młodych Karnistów*, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Juszka K., Juszka K., *Analiza przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw jako metoda badawcza wykonywania czynności kryminalistycznych*, „Studia Prawno-ustrojowe” 2020, nr 47.
- Juszka K., Juszka K., *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw w Polsce*, „Archiwum Medycyny Sądowej” 2015, nr 65(4).

- Juszka K., Juszka K., *Czas budowy wersji kryminalistycznej w postępowaniach w sprawach przestępstw przeciwko dokumentom*, [w:] D. Zienkiewicz (red.), *Wokół kryminalistyki. Nauka i praktyka. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Widle*, TNOiK, Toruń 2021.
- Juszka K., Juszka K., *Doktrynalne podstawy sposobu przeprowadzenia oględzin w sprawach o zabójstwo*, [w:] S. Pikulski, W. Cieślak, M. Romańczuk-Grącka (red.), *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo*, ElSet, Olsztyn 2015.
- Juszka K., Juszka K., *Nieprzestrzeganie taktyki przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw skutkujące wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania karnego*, „*Studia Prawnoustrojowe*” 2018, nr 40.
- Juszka K., Juszka K., *Oględziny w wykrywaniu sprawców zabójstw orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych*, „*Przegląd Policyjny*” 2015, nr 2.
- Juszka K., Juszka K., *Specyfika oględzin w cyberprzestrzeni*, [w:] W. Kasprzak, I.A. Jaroszevska, A. Opalska (red.), *Cybercrimes*, Volumina.pl, Szczecin 2016.
- Juszka K., Żywucka-Kozłowska E., Juszka K., *Przesłanki bezpieczeństwa w przeprowadzaniu oględzin w sprawach zabójstw*, „*Zeszyty Naukowe Collegium Balticum Szczecińskiej Szkoły Wyższej*” 2016.
- Kasprzak J., Młodziejowski B., Kasprzak W., *Kryminalistyka. Zarys systemu*, Difin, Warszawa 2015.
- Kolecki H., *Pilne zadania badawcze z zakresu kryminalistycznej problematyki współczesnej zorganizowanej przestępczości gospodarczej w Polsce*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Przestępczość ubezpieczeniowa. Materiały z polsko-ukraińskiej konferencji, Lwów, 20–22 kwietnia 2005 r.*, Wyd. Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2005.
- Kolecki H., *Policyjno-kryminalistyczna problematyka współczesnej przestępczości ekonomiczno-finansowej w Polsce*, Polski Dom Wydawniczy „Ławica”, Poznań 1992.
- Martysz C., Walczak K., *Zarys problematyki przeciwdziałania przestępstwom gospodarczym i ich wykrywania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018.
- Metodyka oględzin miejsc przestępstw o charakterze terrorystycznym i katastrof*, Warszawa 2019, <https://policja.pl/download/1/322327/Metodykaogledzinmiejscprzestepstwocharakterzeterorystycznymikatastrof.pdf>.
- Pękała M., *Projekt standardów postępowania dla kierujących oględzinami miejsca zdarzenia*, „*Biuletyn Informacyjny CL KGP*” 2000, nr 113.
- Prokopowicz A., *Charakterystyka cyberprzestępczości – zagadnienia wybrane*, [w:] K. Maciąg, M. Maciąg (red.), *Kryminalistyka i kryminologia – najnowsze doniesienia*, Tygiel, Lublin 2019.
- Przestępczość gospodarcza*, stanowisko Biura Służby Kryminalnej KGP, <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/6062,Przestepczosc-gospodarcza-stanowisko-Biura-Sluzby-KryminaInej-KGP.html>.
- Wilk L., *Przestępczość gospodarcza – pojęcie, przyczyny, sprawcy*, „*Edukacja Prawnicza*” 2012, nr 10.
- Żółtek S., *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.

Summary

Forensic aspects of detecting perpetrators of economic crimes

Keywords: forensic sciences, economic crime, forensic version, inspection, criminal proceedings, effectiveness.

An important factor in the protection of running a business is continuous action by the procedural bodies that conduct criminal proceedings to detect the perpetrators of economic crimes. In the daily work of the authorities of the procedure, it is helpful to consider the factors influencing the effectiveness of the detection process. The following factors are presented in this article: forensic version and visual inspection to detect economic crime perpetrators.

The aim of the article is to analyze the forensic aspects of economic crime from the point of view of the activities of the authorities conducting criminal proceedings. The present presentation will be presented with the help of factors influencing the effectiveness of criminal proceedings to detect the perpetrators of economic crimes, i.e., the forensic version and visual inspection in detecting economic crimes perpetrators. These factors should be understood as any activity of the proceedings authorities in the field of detecting perpetrators of economic crimes, affecting the effectiveness of further criminal proceedings and the shape of a final judgment.

The analysis of the criminal version and visual inspection in detecting the perpetrators of economic crimes presented in this article are the most important aspects of their detection, both in terms of doctrine and utilitarianism. Incorrect and ineffective carrying out of inspections as well as non-observance of the rules of constructing criminalist versions directly affect the difficulties of evidence that may make it impossible to detect the perpetrator of the eponymous crimes during criminal proceedings.

